

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

forming the professional subjectivity of future officers of the Armed Forces of Ukraine]. Zhytomyr, 600 p. [in Ukrainian].

6. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvithnoho protsesu v Natsionalnii akademii Natsionalnoi hvardii Ukrainy (2015). [Regulations on the organization of the educational process at the National Academy of the National Guard of Ukraine]. Kharkiv, 2015. Available at: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/polozhennya/pologennj%20pro%20organizaciu%20osvitn%D1%8Cogo%20procesu%20v%20nangu.pdf> [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro psykholohichne zabezpechennia v Natsionalnii hvardii Ukrainy [On approval of the Regulation on psychological support in the National Guard of Ukraine]. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 1285 dated December 8, 2016. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text> [in Ukrainian].

8. Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy. Zakon Ukrainy [On the National Guard of Ukraine]. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2014, No. 17, Article 594, current version dated 12.16.2023. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> [in Ukrainian].

9. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky [On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032]. Order of the CMU of February 23, 2022 No. 286. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80> [in Ukrainian].

10. Sevruk, I., Sokolovska, Yu. & Chuprinova, N. (2021). Formuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti u maibutnikh ofitseriv Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Formation of social responsibility in future officers of the National Guard of Ukraine]. *Visnyk of the Lviv University Philosophical Political studies*. Vol. 38. pp. 113–120. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.38.14> [in Ukrainian].

11. Sotsialna vidpovidalnist u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy: rezultaty sotsiolohichnoho opytuvannia (2023). [Social responsibility in higher education institutions of Ukraine: results of a sociological survey]. Analytical report. O. Orzhel, O. Petroie, N. Shofolova, O. Lytovchenko; (Ed.). O. Petroie. Kyiv, 70 p. [in Ukrainian].

12. ISO 26000: guidance on social responsibility. Available at: <https://iso26000.info/iso26000> [in English].

Стаття надійшла до редакції 21.10.2024

УДК 37.091.33: 378.014: 316.33

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.316424>

Роман Вайнола, аспірант

кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто окремі аспекти впровадження та використання інтерактивних методів навчання у вищій школі, основною метою яких є практичне використання теоретичних знань. У результаті аналізу наукових джерел виявлено загальні тенденції застосування інтерактивних методів, визначено найбільш ефективні з них. Виконано теоретичний аналіз робіт вітчизняних фахівців, який доводить, що нині продовжується вивчення використання інтерактивних методів для формування сімейних цінностей у здобувачів вищої освіти. У результаті здійсненого дослідження було встановлено, що інтерактивні технології навчання сприяють активізації пізнавальної діяльності, допомагають розвивати навички міжособистісного спілкування, сприяють формуванню особистісних, морально-етичних і сімейних цінностей.

Ключові слова: інтерактивні методи; моральне виховання; ціннісні орієнтири; соціальна відповідальність; освітні підходи.

Табл. 2. Літ. 13.

Roman Vainola, Postgraduate Student of the

Primary Education and Innovative Pedagogy Department,

Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University

THE EFFICIENCY OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF FAMILY VALUES OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES

The article examines certain aspects of the implementation and use of interactive teaching methods in higher education, the main purpose of which is the integration of theoretical knowledge into practical use. As a result of the analysis of scientific sources, general trends in the use of interactive methods were revealed and the most effective of them were determined. The main purpose of interactive methods was studied, some of them and the possibilities of their use in the educational process were considered. The peculiarities of using the scaffolding method, the main stages of its implementation in the educational process are considered. Interactive methods are aimed at activating the work of education seekers, their active inclusion in the educational process, these technologies contribute to increasing motivation to study, contribute to moral and ethical education, the formation of value orientations and social responsibility. Active social changes, socio-political features of the development

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

of society and the country are reflected in the family, on the features of family values that are instilled in children, therefore it is important to teach young students to determine the moral, ethical and value orientations of their future family, and interactive methods can contribute to this, which are covered in this article. A theoretical analysis of the works of domestic specialists has been carried out, which proves that research into the use of interactive methods for the education of family values among students of higher education continues today. As a result of the conducted research, it was established that interactive learning technologies contribute to the activation of cognitive activity, help to develop interpersonal communication skills; contribute to the development of personal, moral and ethical and family values.

Keywords: *interactive methods; moral education; value orientations; social responsibility; educational approaches.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві відбувається значна кількість соціальних трансформацій, зокрема в структурі сім'ї та соціальних ролях, що створює дедалі більше викликів для системи вищої освіти у сфері виховання молоді. Формування сімейних цінностей – одне з головних завдань освітнього процесу, проте традиційні методи виховання не завжди відповідають потребам сучасної освіти.

З огляду на це нині впроваджуються та використовуються інтерактивні технології, які базуються на активному залученні здобувачів до освітнього процесу. Незважаючи на актуальність, питання щодо оцінювання ефективності зазначених технологій у контексті розвитку та формування сімейних цінностей у здобувачів освіти залишаються недостатньо вивченими. Їх дослідження має значення як для наукового аналізу, так і для практичної підготовки молоді до сімейного життя.

Сім'я є фундаментальною соціальною інституцією, що відіграє ключову роль у моральному й емоційному розвитку особистості. Це підкреслює доцільність дослідження проблеми застосування інтерактивних методів для формування сімейних цінностей. Таким чином, вивчення ефективності педагогічних методів, які допоможуть здобувачам освіти усвідомити значення цих цінностей, є важливим для освітян, психологів і соціальних працівників.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання впровадження інтерактивних технологій у навчання досліджували І. Голубцова [3], Д. Остапчук і Н. Мирончук [5], О. Башкір [2; 12], Н. Стовпник, О. Андріяшик [8], Т. Хома [10], О. Пометун, Л. Пироженко [6]. Науковці вивчали загальні положення про використання інтерактивних методів навчання у вищій і загальноосвітній школах. Н. Бобр [13] аналізує використання такого методу, як скафолдинг, в освітньому процесі, а Г. Товканець [9], А. Барбінова [1], М. Якобівська та М. Юрків [11] розглядають можливості використання інтерактивних методів у контексті виховання моральних, особистісних та сімейних цінностей, моральної відповідальності. Наукові студії згаданих авторів пов'язані як із використанням інтерактивних методів у вищій школі, так і з тим, які з цих технологій є найбільш дієвими при становленні сімейних цінностей у здобувачів вищої освіти. Наша наукова розвідка покликана визначити найбільш ефективні

інтерактивні технології та методи, які сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти усвідомлення значущості сімейних цінностей.

Мета статті полягає в аналізі й обґрунтуванні ефективності інтерактивних технологій у процесі формування сімейних цінностей у здобувачів освіти. Відповідно до мети статті визначено такі **завдання**: 1) проаналізувати теоретичні основи використання інтерактивних технологій в освітньому процесі; 2) дослідити вплив різних інтерактивних технологій і методів на розвиток у здобувачів вищої освіти розуміння важливості сімейних відносин; 3) вивчити й проаналізувати проблеми та перешкоди, які існують при впровадженні інтерактивних технологій у процес формування сімейних цінностей.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі існують доволі високі стандарти щодо підготовки спеціалістів, які матимуть відповідну кваліфікацію, а також зможуть використовувати й інтегрувати свої теоретичні знання та практичні вміння в цілісну систему, застосовувати у роботі нові технології тощо. Поряд із підготовкою висококваліфікованих працівників в освітній галузі виникає також завдання щодо формування сімейних цінностей у здобувачів вищої освіти.

Таким чином, обираючи метод навчання, педагоги вищої школи мають урахувати, наприклад, час, який відводиться на вивчення певної теми, значущість навчального матеріалу для здійснення професійної чи освітньої діяльності здобувача освіти в майбутньому. Не варто забувати, що поряд із засвоєнням знань відбуваються також розвиток і морально-етичне виховання майбутніх фахівців. Важливо формувати в здобувачів вищої освіти соціальну відповідальність, а також розвивати ціннісні орієнтири. Отже, для цього потрібно використовувати новітні методи, до яких, власне, належать інтерактивні технології та методи навчання, які сьогодні активно впроваджуються в освітній галузі.

Термін "інтерактив" запозичено з англійської – interact, де inter означає взаємний, а act – діяти. Відповідно, інтерактивний – це той, що готовий до взаємодії, співпраці [5]. Отже, інтерактивне навчання є спеціальною формою організації навчання та пізнавальної активності з визначеною й передбачуваною метою. Особливістю цього виду навчання є те, що освітній процес здійснюється лише за умови, коли всі його члени активно взаємодіють між

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

собою, що забезпечується створенням комфортних для цього умов. Ці методи базуються на особистісно-діяльнісному підході та охоплюють несуттєві, ситуативні, неігрові інтерактивні методи навчання [5].

Як зазначає І. Голубцова [3, 162], інтерактивними методами навчання вважаються ті, “які реалізуються завдяки активній співпраці здобувачів освіти у процесі навчання”. А сутність цього навчання полягає в тому, що здобувач освіти й викладач є рівнозначними суб’єктами освітнього процесу.

Досліджуючи інтерактивні методи, О. Пометун і Л. Пироженко [6, 46] розділили їх на чотири групи: навчання у парах, фронтальне навчання, навчання з використанням ігрових методів, дискусія як метод навчання. Навчання, організоване за схемою однієї з цих груп, сприяє розвитку навичок співпраці, здоровій комунікації, пошукам спільних рішень тощо. Зокрема, сьогодні в освітньому процесі є низка певних проблем, серед яких: гуманізація освіти, за якої відбувається переорієнтація змісту та пріоритету педагогічної діяльності від соціально-прикладної сфери до екзистенціально-людської; формалізація, коли помітний розрив між педагогом і здобувачем освіти (здебільшого у сфері цифрових технологій); індивідуалізація, яка зосереджується на тому, щоб налаштувати освітній процес під

індивідуальність особистості; інформаційна культура; зниження мотивації здобувачів освіти до навчання, коли існує тенденція щодо втрати молоддю інтересу до отримання знань [13].

N. Vobro [13] пропонує застосовувати в освітньому процесі технологію скаффолдингу, коли здобувач освіти розв’язує поставлені завдання з допомогою педагога, визначивши три основних етапи впровадження цієї технології:

1. Збирання й систематизація інформації про здобувача освіти. Реалізується за допомогою проведення вступного тестування та регулярних контрольних заходів. Сприяє правильному вибору методів підтримки, індивідуалізації й підвищенню ефективності освітнього процесу.

2. Фіксація вимог до рівня компетенцій. Для впровадження методу скаффолдингу необхідно чітко розуміти, які кінцеві компетенції мають бути набуті.

3. Закріплення способу здійснення навчальної діяльності. Йдеться про такі компоненти, як інформація про тривалість, зміну термінів, способів і форм навчання.

Згаданий вище автор N. Vobro [13] у своїй статті характеризує кожне з цих проблемних питань (табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми в освітньому процесі та їх характеристика

Проблема	Характеристика
Гуманізація освіти	Зосередження не лише на реалізації освітніх стандартів, допомозі у виборі професії та соціалізації, а й на необхідності формування свідомого ставлення до закладу освіти як до такого, де в здобувача є стимули для успішного формування та розвитку своєї цілісності. Робиться акцент на особистості
Індивідуалізація освіти	Сучасна освіта зосереджується на індивідуальному підході до навчання, зокрема спрямовується на формування таких навичок, як самоосвіта й самонавчання
Інформаційна культура	Формування навичок критичного мислення при сприйнятті значного та активного інформаційного потоку

Джерело: сформовано автором на основі [13]

Ці сучасні проблемні питання не вдається розв’язати за допомогою класичних методів, які донедавна активно використовувалися в освітньому процесі. Відповідно, саме тому підвищується актуальність інтерактивних методів навчання.

Дослідниця О. Башкір [2, 39; 12] розмежовує активні й інтерактивні методи навчання. Вона пропонує використовувати у практичній роботі вищої школи активні методи, до яких відносить проектування, моделювання професійних ситуацій, ігри, “круглі столи” тощо.

Ефективність використання методів активного навчання, які теж є частиною інтерактивних методів, проте менш орієнтованими на домінування

здобувачів освіти досліджує Т. Хома [10]. Авторка вказує, що досить ефективними при стимулюванні активності студентства є такі методи: дискусія, прогнозування, “Піраміда понять”, “Коло висновків” тощо. Учена стверджує, що вони показали себе як найбільш ефективні для створення взаємодії між студентською молоддю.

Зі свого боку, Н. Стівнік, О. Андріяшик [8] наголошують на тому, що використання інтерактивних методів навчання не буде ефективним, якщо не враховуватимуться такі закономірності їх використання: мотивація навчальної діяльності; поступове впровадження інтерактивних методів в освітній процес; розуміння того, що ці методи на-

самперед не призначені для опанування базовими теоретичними знаннями; їхнє епізодичне застосування не дасть бажаного ефекту; неодмінно потрібно дотримуватися принципу, коли набуті знання за допомогою цих технологій є актуальними в контексті їх використання відповідно до сучасних умов соціально-економічного життя країни й світу; упровадження інтерактивних технологій та їх ефективність залежать від рівня володіння ними викладачем; наявність партнерства між викладачем і студентами.

У вже згаданій статті І. Голубцової [3] зазначається, що інтерактивні методи допомагають зробити освітній процес більш інтенсивним, сприяють його оптимізації, оскільки реалізують ідею співпраці педагога та здобувача освіти. Дослідниця називає кейс-метод [3, 164], який навчає діяти в певних ситуаціях за допомогою використання конкретних прикладів, одним з ефективних інтерактивних методів. Він дає змогу наблизити освітній процес до практичної діяльності. Завдяки його використанню розвиваються навички з винахідливості, розв'язання проблем, вміння проводити аналіз і діагностику проблем. Дослідниця також пише про метод проєктів [3, 168–169], який характеризується такими особливостями, як гуманізм, увага й повага до здобувача освіти. Робота за цим методом відбувається за такою схемою: постановка проблеми, її розкриття, пошук розв'язання (де обов'язково зазначається наявність ідеї та гіпотези), чіткий план дій, розподіл ролей, обговорення проміжних кроків і результатів.

Про існування ще одного методу інтерактивного навчання – дискусії, яка допомагає розвивати критичне мислення, сприяє формуванню вміння визначати та захищати власну позицію, а також розширенню знань із певної проблеми, зазначають В. Журавель, Д. Журавель [4, 93]. До технологій, що належать до методу дискусії, науковці відносять такі, як метод-прес, обери позицію, зміни позицію, безперервна шкала думок, дискусія у стилі телевізійного ток-шоу, дебати.

Д. Соловей, О. Петрова, М. Кузнецова [7, 332–333] аналізують декілька методів інтерактивних технологій:

1. “Кошик ідей”, який має на меті актуалізацію опорних знань, сприяє мотивації до пізнавальної активності, допомагає розвивати в здобувачів освіти навички формулювати та обґрунтовувати ті припущення й гіпотези, які висувуються у процесі обговорення теми.

2. Метод “Знаю. Хочу знати. Дізнався”. Його метою є забезпечення розвитку базових якостей здобувачів освіти, серед яких можна назвати самостійність, креативність, розвиток критичного мислення тощо.

А. Барбінова [1] у своїй статті висвітлює використання інтерактивних методів навчання у кон-

тексті формування сімейних цінностей у здобувачів вищої освіти. Авторка визначає тренінг як інтерактивний метод, оскільки він здебільшого сприяє створенню умов, максимально наближених до реальних ситуацій. Це дозволяє учасникам через навчання, практику, імітацію та підготовку поступово переходити від ігрової до практичної діяльності.

Тренінг [1, 28] є однією з найефективніших форм навчання, завдяки якому можна використовувати отримані знання на практиці. Здобувачі освіти при застосуванні різноманітних технік, вправ та ігор у процесі тренінгу вчаться аналізувати власний досвід і використовувати його надалі. Тренінг як інтерактивний метод допомагає розподіляти між учасниками ролі, наголошує на значущості розв'язання ситуації, визначенні характеру взаємодії між учасниками дискусії.

За допомогою кейс-методу [3] можна на конкретних прикладах сімейних ситуацій формувати етично-моральні принципи їх вирішення у колі родини. Методи дискусії [4] розвивають навички висунування ідей щодо проблемних ситуацій і вміння дослухатися до всіх пропозицій. Інтерактивні методи, які аналізують автори [3; 4; 6; 7; 8], виконують різні функції у контексті становлення сімейних цінностей у студентської молоді. Проте, оскільки вони передбачають інтеграцію теоретичних знань у практику, насамперед завдяки цьому вони є досить ефективними при формуванні соціальних навичок, соціальної відповідальності та ціннісних орієнтирів.

Становлення цих орієнтирів можливе лише за умови наявності сформованих самооцінки й моральної самосвідомості [9, 25]. На основі останньої формуються моральні цінності, які загалом і є однією з частин сімейних цінностей; це основа морально-етичних принципів людини та моральної відповідальності. Відповідальність – одна з базових ціннісних структур у контексті саме процесу морального розвитку [9, 26], формування сімейних цінностей.

У статті “Інтерактивні методи навчання як засіб формування духовних цінностей особистості” М. Якубовська та М. Юрків [11] розглядають використання інтерактивних методів саме в контексті становлення та формування особистісних цінностей, які згодом впливають на формування всіх інших, зокрема й сімейних. Авторки наголошують на тому, що система інтерактивних методів навчання створює ті необхідні умови, за яких здобувач освіти може реалізувати себе, застосовувати індивідуальні здібності саме в системі життєвого простору.

Таким чином, становлення сімейних цінностей із використанням інтерактивних методів базується на їх формуванні з допомогою таких компонентів, як особистісні й морально-етичні цінності, моральна відповідальність.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Так, А. Барбінова [1, 29–30] у своїй праці наголошує на тому, що такі інтерактивні методи, як імітаційні, пізнавальні, мотиваційні, регулятивні, саморегулятивні, допомагають створити атмосферу

взаємодії, співробітництва, гармонії. У таблиці 2 надано класифікацію методів, які сприяють формуванню сімейних цінностей [1, 30].

Таблиця 2

Класифікація методів формування сімейних цінностей

Група методів	Зміст	Методичні прийоми
Методи різнобічного впливу на свідомість, почуття й волю особистості	Особливістю цієї групи методів є вербальність, а основою – слово	Бесіда, розповідь, пояснення, лекція, позитивний приклад, переконання
Методи організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки	Ця група методів впливає на волюві якості, активізуючи їх; позначається на мотиваційній сфері та сфері почуттів, сприяє набуттю позитивних навичок і звичок поведінки	Педагогічна вимога, громадська думка, тренування, привчання, створення виховних ситуацій, доручення
Методи, спрямовані на регуляцію, корекцію та стимулювання позитивних поведінки й діяльності	Ці методи забезпечують педагогічну профілактику	Змагання, заохочення, покарання

Джерело: сформовано на основі [1]

Усі інтерактивні методи, які використовуються для формування сімейних цінностей, мають свою специфіку. Одні спрямовані на організацію діяльності й формування досвіду суспільної поведінки, інші по-різному впливають на свідомість, почуття й волю здобувачів освіти. Зумовлена ця специфіка низкою таких аспектів [1, 31]:

- 1) підходами до вибору мети та завдань формування;
- 2) змінами відносин у стилі й тактиці, а також у морально-психологічному кліматі закладу освіти;
- 3) особистісно орієнтованим підходом, який нині переважає в системі освіти, при формуванні сімейних цінностей;
- 4) особистісними якостями тих педагогічних працівників, які забезпечують процес становлення сімейних цінностей у здобувачів освіти;
- 5) досвідом педагогічних працівників, практичними навичками щодо реалізації методів.

А. Барбінова [1] наголошує на тому, що шляхом моделювання реальних життєвих ситуацій при використанні інтерактивних методів відбувається процес становлення особистісних і сімейних цінностей.

Без сумніву, сімейні цінності пов'язані з вищезгаданими особистісними, морально-етичними цінностями, які здобувачі вищої освіти продовжують набувати й закріплювати у процесі навчання у закладі вищої освіти. Починають вони формуватися ще з батьківської родини – як приклад, еталон. Інтерактивні технології навчання повинні мати, зокрема, й закріплювальний характер, тобто сприяти зміцненню вже готових цінностей, особливо сімейних, уже сформованих у студентської молоді.

Отже, можна зробити висновок, що інтерактивні методи спрямовані на краще опанування навичок

критичного мислення, комунікативних навичок, умінь пошуку спільного розв'язання проблем тощо. Ці методи спрямовані не тільки на засвоєння нових знань, а й на розвиток у студентської молоді соціальної відповідальності й ціннісних орієнтирів. Сімейні цінності за допомогою інтерактивних методів формуються внаслідок специфіки використання окремих прийомів із кожної групи методів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений теоретичний аналіз основ щодо використання інтерактивних технологій в освітньому й виховному процесах показав, що ці методи сьогодні активно використовуються педагогами під час занять зі здобувачами освіти.

Інтерактивні методи навчання насамперед сприяють створенню особистісних ідеалів, що становить підґрунтя для розвитку сімейних цінностей у молоді. Найефективнішими з досліджуваних методів у цьому контексті варто визнати такі, як дискусія, кейс-метод, виховні ситуації, позитивний приклад тощо.

Аналіз ключових викликів і перешкод, що супроводжують упровадження інтерактивних методів навчання з метою формування сімейних цінностей у здобувачів вищої освіти, виявив такі проблеми, як недостатня обізнаність педагогів у застосуванні цих методів та низька мотивація студентів до навчання, що значно ускладнює процес становлення й розвитку сімейних цінностей.

Надалі необхідно збільшувати кількість розвідок у цьому напрямі, детальніше досліджувати досвід закордонних науковців із цього питання та розробляти рекомендації щодо впровадження й використання інтерактивних методів для формування сімейних цінностей у здобувачів вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барбінова А. Форми і методи виховання сімейних цінностей у технології педагогічного проектування. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2017. № 1. С. 24–32. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/137513> (дата звернення: 15.10.2024).

2. Башкір О.І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Educational challenges*. Харків, 2019. № 60. С. 33–44. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/1656> (дата звернення: 15.10.2024).

3. Голубцова І.А. Впровадження інтерактивних технологій. *Організація навчально-виховного процесу*. Київ, 2007. Вип. 9. С. 161–173. URL: [http://kyselivka-school.edu.kit.mk.ua/Files/downloads/org_n9%20\(2\).pdf#page=161](http://kyselivka-school.edu.kit.mk.ua/Files/downloads/org_n9%20(2).pdf#page=161) (дата звернення: 15.10.2024).

4. Журавель В.П., Журавель Д.П. Структура і характеристика інтерактивних технологій навчання. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць*. Мелітополь, 2020. С. 91–96.

5. Остапчук Д., Мирончук Н. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 140–143. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13837/1/17.pdf> (дата звернення: 15.10.2024).

6. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. *Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн.* Київ, 2004. 192 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pometun_Olena/Entsyklopediia_interaktyvnoho_navchannia.pdf (дата звернення: 15.10.2024).

7. Соловей Д.О., Петрова О.В., Кузнецова М.О. Сучасні інтерактивні технології у процесі формування соціокультурної компетентності здобувачів вищої освіти на заняттях з італійської мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький, 2024. № 209. С. 328–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-49>

8. Стівнік Н.М., Андріяшук О.Р. Використання інтерактивних методів навчання у вищій школі. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2020. № 20. Т. 3. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/49745/5/%d1%81%d1%82%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%20%9e%b4%b5%d1%81%b0%2020.doc.pdf> (дата звернення: 15.10.2024).

9. Товканець Г. Моральні цінності як відображення культури пізнання і досвіду особистості: педагогічний аспект. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2024. № 1/221. С. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298577>

10. Хома Т.В. Активні методи навчання в педагогіці вищої школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2020. № 69. Т. 3. С. 149–152. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_3/32.pdf (дата звернення: 15.10.2024).

11. Якубовська М., Юрків М. Інтерактивні методи навчання як засіб формування духовних цінностей особистості. *Освітні обрії*. Івано-Франківськ, 2020. № 51 (2). С. 75–79. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/4835/5285> (дата звернення: 15.10.2024).

12. Bashkir O.I. Modern formats of professional development of educational community. *Innovative solutions in modern science*. Kharkiv, 2018. № 3 (22). P. 116–128. URL: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/1538/1618> (дата звернення: 15.10.2024).

13. Bobro N. Challenges and Prospects of Scaffolding: Humanization and Individualization of Education in the Context of Industry 5.0. *Академічні візії*. Львів, 2024. № 32. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1230> (дата звернення: 15.10.2024).

REFERENCES

1. Barbinova, A. (2017). Forms and methods of education of family values in the technology of pedagogical design. *Collection of scientific papers of the Uman State Pedagogical University*, Uman, 1, pp. 24–32. Available at: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/137513> [in Ukrainian].

2. Bashkir, O.I. (2019). Active and interactive methods of learning in higher education. *Educational challenges*. Kharkiv, 60, pp. 33–44. Available at: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/1656> (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

3. Holubtsova, I.A. (2007). Implementation of interactive technologies. *Organization of the educational process*. Issue 9. Kyiv, pp. 161–173. Available at: [http://kyselivka-school.edu.kit.mk.ua/Files/downloads/org_n9%20\(2\).pdf#page=161](http://kyselivka-school.edu.kit.mk.ua/Files/downloads/org_n9%20(2).pdf#page=161) (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

4. Zhuravel, V.P. & Zhuravel, D.P. (2020). Structure and characteristics of interactive learning technologies. *Improving the educational process in a higher education institution: a collection of scientific and methodological works*. Melitopol, pp. 91–96. [in Ukrainian].

5. Ostapchuk, D. & Myronchuk, N. (2014). Interactive teaching methods in higher educational institutions. *Modernization of higher education in Ukraine and abroad: a collection of scientific works*. Zhytomyr, pp. 140–143. Available at: <http://eprints.zu.edu.ua/13837/1/17.pdf> (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

6. Pometun, I.O. & Pyrozhenko, L.V. (2004). Modern lesson. *Interactive learning technologies: science and method. manual*. Kyiv, 192 p. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pometun_Olena/Entsyklopediia_interaktyvnoho_navchannia.pdf (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

7. Solovei, D.O., Petrova, O.V. & Kuznetsova, M.O. (2024). Modern interactive technologies in the process of forming sociocultural competence of students of higher education in Italian language classes. *Proceedings. Series: Philological sciences*. No. 209. Kropyvnytskyi, pp. 328–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-49> [in Ukrainian].

8. Stovpnyk, N.M. & Andriashuk, O.R. (2020). Use of interactive teaching methods in higher education. *Innovative pedagogy*. No. 20 (3). Odessa, Available at: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/49745/5/%d1%81%d1%82%b0%d1%82%d1%8f%20%9e%b4%b5%d1%81%b0%2020.doc.pdf> (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

9. Tovkanets, H. (2024). Moral values as reflection of culture and knowledge: pedagogical

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО І ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

nyi aspect [Moral values as a reflection of the culture of cognition and personal experience: pedagogical aspect]. *Youth & market*. No. 1/221, Drohobych, pp. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298577> [in Ukrainian].

10. Khoma, T.V. (2020). Aktyvni metody navchannia v pedahohitsi vyshchoi shkoly [Active learning methods in higher education pedagogy]. *Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools*. No. 69 (3), Zaporizhzhia, pp. 149–152. Available at: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_3/32.pdf (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

11. Iakubovska, M. & Yurkiv, M. (2020). Interaktyvni metody navchannia yak zasib formuvannia dukhovnykh tsinnosti osobystosti [Interactive teaching methods as a means of forming spiritual values of the individual].

Educational horizons. No. 51 (2), Ivano-Frankivsk, pp. 75–79. Available at: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/4835/5285> (Accessed 15 Oct. 2024) [in Ukrainian].

12. Bashkir, O.I. (2018). Modern formats of professional development of educational community. Innovative solutions in modern science. No. 3 (22), Kharkiv, pp. 116–128. Available at: <https://naukajournal.org/index.php/ISMMSD/article/view/1538/1618> (Accessed 15 Oct. 2024) [in English].

13. Bobro, N. (2024). Challenges and prospects of scaffolding: humanization and individualization of education in the conditions of industry 5.0. *Academic visions*. No. 32. Lviv, Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1230> (Accessed 15 Oct. 2024) [in English].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2024

УДК 378.18:37.034

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.316425>

Вадим Вітвіцький, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО І ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Автор у статті визначив окремі особливості формування національної і громадянської ідентичності студентів, які опановують освітні програми у педагогічному університеті. З опорою на фундаментальні напрацювання науковців Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, узагальнення і поточні звіти про виховну роботу у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди автор виокремив такі особливості: необхідності неперервного розвитку критичного і системного мислення, когнітивних навичок студентів як основи свідомої національної і громадянської ідентичності; орієнтування на виклики і рішення безпеки спілкування і взаємодії під час дистанційного і змішаного навчання, органічного синтезу гуманістичних цінностей, імплементації дороговказів позитивних напрацювань країн Європейського Союзу з пріоритетним значенням культурних, духовних аксіологічних констант українського народу, культури студентських, професійних педагогічних спільнот у національному інформаційному просторі.

Ключові слова: педагогічний університет; громадянська ідентичність; національна ідентичність; викладач; студент; стейкхолдер; критичне мислення; виховання.

Літ. 12.

Vadym Vitvitskyi, Applicant of the third-level (Educational and Scientific) Higher education applicant, of the Education and Innovative Pedagogy Department H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

PECULIARITIES OF NATIONAL AND CIVIC IDENTITY FORMATION IN DISTANCE AND BLENDED LEARNING AT PEDAGOGICAL UNIVERSITY

In the article, the author identifies certain features of the formation of national and civic identity of students who are studying educational programs at a pedagogical university. Based on the fundamental developments of scientists of the Institute of Educational Problems of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, generalizations and current reports on educational work at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, the author has identified the following features: the need for continuous development of critical and systemic thinking, cognitive skills of students as the basis of conscious national and civic identity; focus on the challenges and solutions to the security of communication and interaction during distance and mixed learning. In the educational work of a pedagogical university in the realities of Ukraine today, the following imperatives should be observed through and through: legality, security, conscious responsibility of all participants in the educational process and those interested in the quality of professional training, clearly defined rules or norms of interaction and behavior in the network space. After all, a modern student and teacher must realize that their behavior in open information access affects the reputation and shapes the image of the